

دانشگاه گیلان

دانشکده ادبیات فارسی و زبانهای خارجی

عنوان پایان نامه

بررسی سبک شناختی غزل های لایق شیرعلی (غزل های برگزیده)

نام دانشجو

فاطمه صالحی

استاد راهنما

دکتر نعمت الله ایرانزاده

استاد مشاور

دکتر محمدحسن حسنزاده نیری

رساله برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

زبان و ادبیات فارسی

تیر 1391

فرم گردآوری اطلاعات پایان‌نامه‌ها

کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

عنوان: بررسی سبک‌شناختی غزل‌های لایق شیرعلی (غزل‌های منتخب)	
نویسنده: فاطمه صالحی	
استاد راهنما: دکتر نعمت‌الله ایران‌زاده استاد مشاور/استاد داور: دکتر حسن زاده / دکتر اسپرهم	
کتابنامه: ندارد	واژه‌نامه: ندارد
☐ نوع پایان‌نامه: بنیادی ☒ توسعه‌ای ☐ کاربردی	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	سال تحصیلی: 1391
محل تحصیل: تهران	نام دانشگاه: علامه طباطبائی
محل تحصیل: تهران	دانشکده: ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی
تعداد صفحات:	گروه آموزشی: زبان و ادبیات فارسی
کلیدواژه‌ها به زبان فارسی: لایق شیرعلی، غزل، ادبیات فارسی معاصر تاجیکی، سبک، تاریخ ادبیات تاجیکستان.	
کلیدواژه‌ها به زبان انگلیسی: Laeeg sherali ، Qazal ، Contemporary of Persian literary in Tajikistan ، Stayle ، History of tajik literary	

چکیده

الف. موضوع و طرح مسئله (اهمیت موضوع و هدف): توجه به علم سبک‌شناسی و استفاده از آن برای پژوهش‌های ادبی، ضرورت توجه به جایگاه زبان و ادبیات فارسی در کشور تاجیکستان، آشنایی با غزل تاجیکستان، بررسی سبک‌شناختی غزل‌های لایق شیرعلی و پی بردن به سبک غزل‌های او با بررسی اشعار در سه سطح زبانی، سطح ادبی و سطح فکری، آشنایی با مسائل تأثیرگذار در سبک وی.

ب. منابع نظری شامل مرور مختصری از منابع، چارچوب نظری و پرسش‌ها و فرضیه‌ها: منابع مورد استفاده شامل دیوان لایق شیرعلی، کتاب‌های مربوط به ادبیات فارسی در تاجیکستان، سبک‌شناسی، بلاغت، دستور و غیره است. از پرسش‌های مطرح شده در پژوهش حاضر می‌توان به این موارد اشاره کرد: مختصات زبانی، بلاغی و فکری غزل‌های لایق شیرعلی کدام است؟ آیا این شاعر سبک خاص خود را داراست؟ بازتاب مسائل سیاسی و اجتماعی در شعر او چگونه است؟ شعر او از چه مضامینی تشکیل شده است؟

پ. روش تحقیق شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، نمونه‌گیری و روش‌های نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، نحوه اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها: پنجاه غزل از دیوان لایق شیرعلی، بر اساس حروف الفبا انتخاب شدند. این غزل‌ها در سه سطح زبانی، ادبی و فکری بررسی و نتایج آن به صورت بیان شده و متناسب با آن‌ها تحلیل‌هایی بیان گردیده و مختصاب سبکی شاعر به دست آمد.

ت. یافته‌های تحقیق: از نظر زبانی، ساده و روان است و موسیقی شعر، از صور خیال پیچیده استفاده نشده است. غزل‌ها بازتاب مسائل مربوط به جامعه و همچنین احساسات درونی خود شاعر است و بیشتر شکایت از اوضاع و احوال مردمان روزگار می‌باشد.

ث. نتیجه‌گیری و پیشنهادها: با توجه به پیشینه و قدمت زبان فارسی در ماوراءالنهر و یکی بودن زبان مادری، پیشنهاد می‌شود که بر آثار شاعران و نویسندگان فارسی زبان این مناطق پژوهش‌های درخور انجام شود.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم بر اساس محتوای پایان‌نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می‌-

نمایم.

نام استاد راهنما: دکتر نعمت‌الله ایران‌زاده

از طرف: حسن زاده کرم‌زاده

سمت علمی: استادیار

نام دانشکده: ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی

رئیس کتابخانه: عبدالعلی جهان‌شاهی

تقديم به:

روح مادر عزيزم

سپاس‌گزاری

با تشکر از زحمات

استادان بزرگوارم جناب آقای دکتر ایران‌زاده و جناب آقای دکتر محمدحسن حسن‌زاده نیری که راهنمایی و مشاوره این پایان‌نامه را بر عهده داشتند.

با سپاس از جناب آقای دکتر داود اسپرهم که داوری این رساله را عهده‌دار شدند.

با سپاس از مادر عزیزم که تا آخرین لحظه حیات یاور و پشتیبانم بودند و همچنین پدر، برادران، خواهران و همسر گرامیم که در این پایان‌نامه مرا یاری دادند.

چکیده

از جمله راه‌های دقیق و علمی که ما را به دنیای شاعر و نویسنده نزدیک می‌کند، بررسی دقیق ویژگی‌های سبکی است. تحلیل مختصات سبکی در آثار ادبی می‌تواند گوشه‌ای از نقد عملی و علمی در شناخت آثار باشد. اگرچه در برخی موارد چنین تحلیل‌هایی به مباحث مکانیکی تبدیل می‌شود، به لحاظ نتایج و فراهم نمودن داده‌های آماری دقیق بسیار حائز اهمیت است. پژوهش حاضر، به بررسی مختصات سبکی غزل‌های لایق شیرعلی «شاعر نامی و معاصر تاجیکستان»، در حوزه زبانی، بلاغی و بن‌مایه‌های شعری و نگرش فکری پرداخته است. زبان اشعار لایق شیرعلی ساده و روان است، کنایات و تشبیهات زیادی در تصویرآفرینی استفاده شده است و شاعر سعی کرده تجربه‌های هنری خود را به زبانی طبیعی و به دور از تکلف و تصنع و تزاحم صناعات بیان کند؛ همین امر باعث فهم آسان شعر شده است. موضوع غزل‌ها بیشتر توییح، غم و افسوس است. وزن‌های به‌کار رفته متناسب با موضوع غزل‌هاست، در هنگام توییح و ملامت، شاعر از وزن‌های تند و خیزابی و در هنگام غم و اندوه از وزن‌های ملایم استفاده کرده است. در غزل‌های بررسی شده به موارد زیادی از عیوب قافیه دیده شد؛ از لحاظ ردیف، شاعر بیشتر از ردیف‌های فعلی و بلند بهره برده است. عشق‌گرایی، خردورزی، مرگ‌اندیشی، دعوت به آزادی و علاقه به پیوندهای خانوادگی از ویژگی‌های فکری لایق شیرعلی است. از مختصه‌های شعر او می‌توان به بازتاب مسائل سیاسی و اجتماعی در غزل‌ها اشاره کرد.

کلیدواژه: لایق شیرعلی، غزل، ادبیات فارسی معاصر تاجیکی، سبک، تاریخ ادبیات تاجیکستان.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: مقدمه	1
فصل دوم: مفاهیم و کلیات	4
1-1- تعریف سبک	5
2-1- غزل	9
1-2-1- تعریف غزل	9
2-2-1- چهار معنی غزل	10
3-2-1- منشأ غزل فارسی	10
4-2-1- غزل تاجیکستان	11
3-3-1- زبان فارسی در تاجیکستان	12
1-3-1- درونمایه شعر تاجیکستان	19
2-3-1- تأثیر شعر ایران بر شعر معاصر تاجیکستان	22
4-1- زندگینامه‌ی لایق شیرعلی	24
فصل 3: نتایج و بحث	30
1-5-1- سطح زبانی	31
1-5-1-1- واژگان شعر لایق شیرعلی	31
1-5-1-1- اسم	31
1-5-1-2- فعل	34
1-5-1-3- ترکیبات اضافی	40
6-1- سطح ادبی	42
6-1-1- مقدمه	42
6-1-2- آرایه‌های بیانی	44
6-1-2-1- کنایه	44
6-1-2-2- تشبیه	46

48 3-2-6-1 استعاره
49 3-6-1 علم معانی
50 1-3-6-1 جملات خبری
52 2-3-6-1 جملات پرسشی
53 3-3-6-1 جملات امری
53 4-3-6-1 جملات نهی
54 1-6-4-1 بدیع لفظی
55 1-4-6-1 تسجیع یا روش هماهنگسازی
56 2-4-6-1 تجنیس یا همجنسسازی
57 3-4-6-1 تکرار
59 1-6-5-1 بدیع معنوی
59 1-5-6-1 روش تناسب
64 2-5-6-1 روش تعلیل و توجیه
64 1-6-6-1 وزن شعر
66 1-6-6-1 موسیقی و عناصر آهنگرا در شعر تاجیکستان
69 1-6-6-2 قافیه
71 3-6-6-1 ردیف
73 7-6-1 سطح فکری در اشعار لایق شیرعلی
73 1-6-7-1 عشق
75 2-7-6-1 اندیشه‌های اجتماعی
75 3-7-6-1 اندیشه‌های سیاسی
77 4-7-6-1 توجه به طبیعت
77 5-7-6-1 شکایت از پیری و گذر عمر
78 6-7-6-1 شکایت از فضل و هنر خود
79 7-7-6-1 شکایت از دوستی
79 8-7-6-1 تأثیر قضا و قدر در سرنوشت

- 80 9-7-6-1 مرگ اندیشی
- 80 10-7-6-1 مسائل مذهبی
- 81 11-7-6-1 اندیشه‌های اخلاقی
- 81 12-7-6-1 مقام والای مادر
- 82 13-7-6-1 شعر اندیشی و فارسی دوستی
- 82 14-7-6-1 عقلگرایی و دانش محوری
- 83 15-7-6-1 غزل‌های درونگرایانه
- 84 فصل 4: نتیجه‌گیری
- 85 7-1-7- نتیجه‌گیری
- 87 پیوست‌ها
- پیوست 1: متن غزل‌های انتخابی
- پیوست 2: وزن در غزل‌های انتخابی
- پیوست 3: جدول آرایه‌های بدیع معنوی - تشبیه
- پیوست 4: جدول آرایه‌های بدیع معنوی - ایهام
- پیوست 5: جدول آرایه‌های بدیع معنوی - تعلیل و توجیه
- پیوست 6: جدول آرایه‌های بدیع لفظی - تکریر
- پیوست 7: جدول آرایه‌های بیانی - استعاره
- پیوست 8: جدول آرایه‌های بیانی - کنایه
- پانویشت

204..... منابع و مأخذ

فصل اول:

مقدمه

ادبیات تاجیک بخشی از ادبیات کهنسال و غنی زبان فارسی است که در سرزمین « فرارود» به خصوص تاجیکستان ریشه دوانده است.

این سرزمین در قرن شانزدهم از ایران جدا شد؛ با این جدایی رابطه‌های سیاسی و فرهنگی ایران به‌طور کامل قطع شد.

شایان ذکر است، اگرچه ارتباط این حوزه‌ها از هم گسیخته شد و تغییر خط فارسی در تاجیکستان میان سرزمین مادری یعنی ایران جدایی انداخت، اما ریشه‌های پیوندی که فارسی زبانان را به هم نزدیک می‌کرد بسیار عمیق‌تر و محکم‌تر از آن بود که به کلی از هم گسسته شود، خوشبختانه امروز این ارتباط ادامه دارد و روز به روز گسترش بیشتری می‌یابد.

به هر روی آنچه مشخص است حرکت شاعران و سخنوران جدید تاجیکستان به سوی استفاده از زبان معیار فارسی است. با مشاهده چنین حرکت‌هایی در تاجیکستان وظیفه ماست که با آن‌ها در پیشبرد این هدف همراه شویم، زیرا توجه به زبان و ادبیات فارسی در خارج از مرزهای ایران درد مشترکی است که باید در هر فارسی‌دانی وجود داشته باشد.

از آنجا که لایق شیرعلی یکی از شاعران معاصر و مطرح در تاجیکستان است، در ایران شاید کمتر کسی وجود داشته باشد که او را بشناسد و بر اشعار وی تأملی کرده باشد، البته پژوهش‌هایی در این باره صورت گرفته است، ولی تا کنون هیچ کار علمی و عملی کاملی انجام نپذیرفته و به همین دلیل شعر و شخصیت ادبی و هنری لایق به درستی شناخته نشده است.

برای رفع این کمبود، پژوهش حاضر به بررسی سبک‌شناختی غزل‌های لایق شیرعلی پرداخته است تا با بررسی سبک‌شناسانه غزل‌ها، اندیشه شاعر و زبان او و مسائل ادبی که وی در اشعار به کار گرفته است بررسی و شناخته و به این ترتیب از کلی‌گویی‌ها درباره وی جلوگیری شود.

دیوان لایق شیرعلی شامل غزلیات، رباعیات، شعر نو و تک‌بیت‌هایی است که از نظر کمی و کیفی قابل توجه است. تعداد غزل‌های وی، بالغ بر چهار صد و بیست و چهار غزل است و دربرگیرنده چندین محتوا است؛ از غزل‌های عاشقانه گرفته تا غزل‌های سیاسی و اجتماعی در اشعار وی یافت می‌شود.

در این پژوهش معیار انتخاب غزل‌ها علاوه بر حروف الفبا، بر اساس تمام مضمون‌هایی است که لایق در غزل‌هایش به کار گرفته است.

اهداف پژوهش

- 1) پی بردن به سبک لایق شیرعلی، با بررسی در سه سطح زبانی، ادبی و فکری.
- 2) آشنایی با مسائل تأثیرگذار در سبک وی.
- 3) ضرورت آشنایی با شاعران فارسی گوی در آن سوی مرزها.
- 4) لزوم آشنایی با ادبیات، اندیشه و افکار مردم فارسی زبان در نقاط دیگر دنیا.

بیان سؤال‌های پژوهش

درباره غزل‌های لایق شیرعلی پژوهش‌های زیادی صورت نگرفته است و تا کنون غزل‌های وی از حیث سبک بررسی نشده است. در این پژوهش بر آنیم تا مختصات سبکی لایق شیرعلی را بیابیم و نوآوری‌های او را در این زمینه بررسی کنیم.

پرسش‌های اصلی پژوهش عبارتند از:

- 1) موضوع، مضمون و موتیف‌های برجسته غزل‌های لایق شیرعلی کدامند؟
- 2) ویژگی‌های زبانی غزل‌های لایق چیست؟
- 3) ویژگی‌های سبکی او از نظر بلاغت و بدیع کدام است؟
- 4) از نظر موسیقی، شعر او در چه سطحی قرار دارد؟
- 5) آیا شاعر سبک خاص خود را داراست یا از گذشتگان تقلید کرده است؟
- 6) بازتاب مسائل سیاسی و اجتماعی در شعر او چگونه است؟

فرضیه‌های پژوهش

1) در سطح زبانی، واژه‌ها ساده هستند، زیرا روانی و سادگی آن‌ها در هنگام مطالعه اشعار بسیار ملموس است.

2) در سطح ادبی، چنین می‌نماید که شاعر از تشبیهات و استعاره‌های ساده و زودیاب برای بیان مفاهیم و اندیشه‌هایش استفاده کرده است و در شعر تصنع به چشم نمی‌خورد.

3) از لحاظ سطح فکری، غم و اندوه ناشی از مسائل و مشکلات زمانه بر اشعار سایه افکنده است.

روش پژوهش و انتخاب غزل‌ها

در ابتدا تمام غزل‌های شاعر مورد مطالعه قرار گرفت، سپس بر اساس حروف الفبا غزل‌ها انتخاب شدند، البته برای برخی از حروف مانند «پ، ج، چ، ح و ...» موردی یافت نشد و به جای آن‌ها از حروفی که بسامد بالایی داشتند بیشتر استفاده شد؛ نکته دیگری که در انتخاب غزل‌ها وجود دارد، استفاده از غزل‌هایی با مضامین و موضوعات گوناگون است.

پس از این مرحله غزل‌های منتخب در سه سطح زبانی، ادبی و فکری مورد بررسی قرار گرفتند. جدول‌هایی برای بررسی سطح زبانی و ادبی طراحی شد که سرفصل‌های آن مطابق است با آنچه دکتر شمیسا برای بررسی سبک‌شناختی شعر در کتاب «کلیات سبک‌شناسی» آورده‌اند.

پس از تنظیم جدول‌ها و فراهم آوردن داده‌ها، نتایج حاصل از آن به صورت گرفتن بسامد و نشان دادن به صورت درصد، بیان شد. در این پژوهش از روش آماری و ریاضی که روش دقیقی است برای تبیین داده‌ها استفاده شده و در آخر داده‌ها تحلیل و گزارش شده است.

قابل ذکر است برای صرفه‌جویی در وقت عزیزان، تمام جداول آورده نشده و فقط نتیجه آن‌ها «که طبعاً غرض از این پژوهش نیز همان بوده»، در فصل دوم بیان گردیده است، البته برای آشنایی دوستان با این جداول، به برخی از آن‌ها در قسمت پیوست اشاره شده است.

فصل 2:

مفاهيم و کلیات

1-1- تعریف سبک

نویسندگان و محققان ادبی در طول زمان هر کدام اظهارنظرها و تعریف‌های گوناگونی از سبک به- دست داده‌اند که هر کدام ناظر به حقایق و تجربیاتی می‌باشد. از دیدگاه زرین کوب سبک عبارت است از شیوه خاص در نزد هر گوینده و تعبیر صادقانه‌ای است از طرز فکر و مزاج او، اگر طبع شاعر تند و سرکش باشد سبک بیانش غالباً سریع و کوتاه می‌شود و اگر طبعی داشته باشد خیال‌پرور و رؤیایی سبک او درآگنده می‌شود از استعارات و مجازات دور و دراز و آنکه در وی تداعی معانی قوی است بیانی دارد پر از تغییر و تنوع که احیاناً رشته پیوند افکارش ممکن است آسان به دست نیاید و آنکه ذوق نقد و استدلال دارد بیانش قوت و استواری دارد و اجزای کلام با یک سلسله نامرئی- از منطوق و برهان- به هم پیوسته است، از طبع بلند سبک عالی برآید و از طبع حقیر سبک ضعیف. (زرین کوب، 1346)

سبک یک اثر ادبی (هنری)، مجموعه رهنمودهایی است که در سازماندهی تمام عناصر و وحدت اجزای متشکل یک اثر ادبی با کیفیتی نوین مؤثر است و در واقع سازنده اصلی ساختار یکپارچه اثر ادبی است. محور این وحدت کیفی، فرآیندی است که در پرتو آن، تلفیق عناصر ناهمگونی همچون: موضوع و عناصر شکل به کلیتی با معنا اعتلا یافته به اثر هنری در می‌آید. سبک ناظر بر تنظیم این عناصر متفاوت است؛ لذا خود نیز عاملی خاص در ساختار معنایی اثر هنری است. عاملی که معرف یک ترکیب و تألیف معنایی برتر می‌باشد. (عبادیان، 1372: 23)

محمد تقی غیاثی سبک را نمودار روحانیت آفریننده می‌داند و معتقد است که فرد را در نوشتارش می‌توان باز یافت. وی می‌نویسد: «این گونه درک انتقادی مستلزم شناخت "رمز" ویژه هر آفریننده است. این رمز ضرورتاً برای بیان درون نویسنده به کار گرفته شده است. منتقد سبک‌شناس باید با دلبستگی به نویسنده و از راه اشراق رمز او را کشف کند. وظیفه سبک‌شناسی، بازشناسی شبکه ارتباطات نظام شخصی نویسنده است. شبکه ارتباطات شخصی در واقع همان سبک است. البته باید توجه داشت که هدف یافتن رمز، دستیابی به

هریک از عناصر پیام، و ترجمه آن به زبان روشن تر نیست؛ چون این کار محال است؛ زیرا چنین اقدامی به معنای آن است که نویسنده عمداً از جامعه بدل استفاده کرده و به قصد، چهره در نقاب کشیده است، یا قصد تفریح داشته، یا برای آزمودن هوش خواننده و شنونده معماً گفته است.» (غیاثی، 1368: 38)؛ اما سبک-شناسی در واقع گونه‌ای از تحلیل ادبی است که با تکیه بر روش‌های زبان‌شناسی، جنبه‌های مؤثر زبان مجازی و زیبایی‌های صور زبانی را در کانون توجه خود قرار می‌دهد و به زبان پیچیده و نفیس ادبی بیش از زبان ساده علاقه نشان می‌دهد. (فتوحی، 1388: 24)

استفاده زیبایی‌شناختی و ادبی محض از سبک‌شناسی، آن را به مطالعه یک اثر هنری یا دسته‌ای از آثار هنری، که باید به اعتبار وظیفه و معنای زیبایی‌شناختیشان توصیف شود، منحصر می‌کند. وقتی سبک‌شناسی بخشی از تحقیق ادبی می‌شود که توجهش عمدتاً معطوف به جنبه‌های زیبایی‌شناختی باشد. در این صورت، سبک‌شناسی بخش مهمی از تحقیق ادبی خواهد شد؛ زیرا فقط روش‌های سبک‌شناختی می‌تواند خصوصیات اثر هنری را تعیین کند. برای رسیدن به چنین تجزیه و تحلیلی دو راه وجود دارد. اول اینکه از تجزیه و تحلیل منظم دستگاه زبانی اثر هنری آغاز کنیم، و سپس، برحسب مقاصد زیبایی‌شناختی، خصوصیات این دستگاه زبانی را معنای کلی اثر بدانیم؛ که در این صورت سبک به صورت نظام زبانی ویژه اثر یا دسته‌ای از آثار هنری جلوه می‌کند. راه دوم عبارت‌اند از مطالعه مجموعه ویژگی‌هایی که این سیستم را از سیستم‌های قابل قیاس با آن متمایز می‌کند. این روش روشی تطابقی است؛ یعنی انحرافات و سرپیچی‌هایی را که از زبان عادی شده است مشاهده می‌کنیم و می‌کوشیم تا مقاصد زیبایی‌شناختی این انحرافات و سرپیچی‌ها را کشف کنیم. (ولک و وارن، 1373: 201)

با توجه به پیوند تنگاتنگی که میان متن در دست تحلیل و روش پژوهش آن متن وجود دارد، سبک-های مختلف دارای جنبه‌های عام‌اند که مبنای اتخاذ روش قرار می‌گیرند. براین اساس می‌توان با مطالعه متن، خطوط اساسی روشنی را در نظر گرفت که پژوهنده را در تجزیه و تحلیل متن هدایت می‌کند. این خطوط

کلی را با توجه به این واقعیت استنتاج می‌کنیم که سبک یک متن یا اثر ادبی همواره مجموعه‌ای از عناصر و شاخصه‌های سبکی است و این اجزاء که معرف کل سبک متن است در پیوند مشخص و بارز با یکدیگر قرار دارند. سبک؛ رابطه‌ای است که از نسبت‌های این اجزاء با کل سخن حاصل می‌شود. براین اساس می‌توان روش‌های مرحله‌ای را برای بررسی زبانی سبک سخن به صورت زیر پیشنهاد کرد:

الف. درک تمامی متن سخن؛ ب. به جای آوردن عناصر سبکی؛ پ. استنتاج شاخصه‌(های) سبکی؛

ت. مرحله ترکیب نتایج تحلیل و توضیح سبک. (عبادیان، 1372: 58)

صفوی در *فصلنامه زبان و ادب* (1377) نخستین شاخص را در تعیین سبک‌های ادبی، پرهیز از برداشت‌های غیرعلمی می‌داند؛ چرا که اگر فرضاً تصور شود که محور جانشینی بهتر از همنشینی است، آنگاه طبقه‌بندی‌ها باید به نفع محور جانشینی صورت پذیرد و هیچ دلیلی نیز برای این کار جز احساس وجود نداشته باشد. وی شاخص دیگر در تعیین سبک‌های ادبی را انتخاب ابزارهایی می‌داند که بتواند برای تمامی گونه‌های ادبی به شکلی نظام‌مند به کار رود و وجوه مشترک را تعیین کند. و در آخر معتقد است که ملاک‌های سبک-شناسی ادب فارسی باید به سطح علمی ارتقاء یابند و از جامعیت و یکپارچگی برخوردار شوند. ابزارهای شعرآفرینی، نظم‌آفرینی و عملکرد آنها بر روی نثر که در نهایت، گونه‌های زبان ادب را پدید می‌آورند، نمی‌توانند ابزارهای کاملاً مستقلی نسبت به یکدیگر باشند و کشف این ملاک‌ها، تنها زمانی امکان‌پذیر است که در متون ادب بازکاویده شوند و هیچ اثری برتر از اثری دیگر تلقی نگردد و تمامی شاخص‌های متون استخراج شوند تا اگر سخن گفته می‌شود از دل برنیاید بلکه از آمار استخراج شود.

وردانک براین نظر است که سبک، تحلیل بیان زبانی متمایز و توصیف هدف از به‌کارگیری و تأثیر آن. چگونگی انجام چنین تحلیل و توصیفی و نیز رابطه این دو با هم از موضوع‌هایی است که سبک‌شناسان هیچ توافق نظری درباره‌اش ندارند. (وردانک، 1389: 17)

برای آنکه بتوانیم متنی را به لحاظ سبک‌شناسی تجزیه و تحلیل کنیم باید روشی داشته باشیم. از جمله روش‌های سودمند در مطالعات سبک‌شناسی توجه به سطح زبانی، ادبی و فکری اثر است.

دکتر شمیسا معتقد است بدین وسیله می‌توانیم به اجزای متشکله متن اشراف پیدا کنیم و ساختار متن را با توجه به رابطه اجزا با یکدیگر- دریابیم.

1. سطح زبانی (*Literally Level*)

سطح زبانی مقوله گسترده‌یی است، از این رو آن را به سه سطح کوچک‌تر آوایی (*Phonological*)

لغوی (*Lexical*) و نحوی (*Syntactical*) تقسیم می‌کنیم:

الف. سطح آوایی یا سبک‌شناسی آواها: آن را می‌توان سطح موسیقایی متن نیز گفت، موسیقی بیرونی از بررسی وزن و قافیه و ردیف معلوم می‌شود. موسیقی درونی متن به وسیله صنایع بدیع لفظی از قبیل انواع سجع، انواع جناس و انواع تکرار به وجود می‌آید.

ب. سطح لغوی یا سبک‌شناسی واژه‌ها: بررسی درصد لغات فارسی و عربی، لغات بیگانه، کهن‌گرایی، سرهنویسی، اسامی بسیط یا مرکب، اسم معنی یا ذات، نوع صفت و... گاه بسامد برخی از لغات در آثار کسی توجه‌برانگیز است و از این رو در تعیین سبک شخصی راهگشاست.

ج. سطح نحوی یا سبک‌شناسی جمله: بررسی جمله از نظر محور همنشینی و دقت در ساخت‌های غیرمتعارف، کوتاه یا بلند بودن جملات، کاربردهای کهن دستوری از قبیل آوردن انواع یا، مفعول و علامت آن، فعل ماضی با «ب» آغازی، فعل مضارع بدون «می» و «ب»، افعال مرکب و ...